

- Viden i fællesskab

2016

Skolebørn med eksekutive vanskeligheder

Inklusion af børn med særlige behov, har været folkeskolens målsætning gennem mange år. Tankerne bag inklusionen er, at børnene kan hjælpes bedre i fællesskabet fremfor at blive undervist i specialklasse. Målet for 2015 har været, at 96 % af alle elever skal inkluderes i den almene undervisning, hvilket svarer til 10.000 børn, som tidligere har gået i specialklasse. Det betyder, at der i dag i en almindelig skoleklasse ses en mangfoldighed af elever, som har mange forskellige behov for en særlig tilrettelagt undervisning. Denne artikel er en fortælling om nogle få, af de mange ting man kan gøre i folkeskolen for at hjælpe gruppen af børn med eksekutive vanskeligheder.

Af Dorthe Kruise, folkeskolelærer på Morten Børup skolen, Skanderborg

En almindelig klasse anno 2015

Når man en hvilken som helst morgen træder ind i en ganske almindelig folkeskoleklasse møder man 25 forskellige børn. Der er børn med diagnoser, børn der står midt i en skilsmisse, børn der har faglige eller sociale udfordringer, og børn der trives og klarer sig i skolen. Fælles for dem alle er, at de er forskellige, og har brug for forskellige tiltag for at trives og mestre skolen.

Som lærer i en klasse med mange forskellige børn, er der brug for at skabe sig et overblik over, hvordan man bedst muligt understøtter alle børn.

Fælles for mange af de børn, der er udfordret i den danske folkeskole er, at de har eksekutive vanskeligheder. Det gælder både børn, der har ADHD, autismspektrum forstyrrelser, overbliksvanskeligheder, faglige og sociale vanskeligheder etc.

Eksekutive vanskeligheder

Teorien om eksekutive funktioner vil jeg ikke gå dybere ind i, men tage udgangspunkt i, hvad det betyder i den daglige undervisning af børn, der har vanskeligheder inden for dette område.

Kort beskrevet handler det om, hvorvidt et barn kan:

- Få en ide
- Planlægge og organisere det, der kræves for at føre ideen til ende
- Udføre ideen under hensyntagen til omgivelsernes forventninger og krav
- Vurdere og eventuelt justere planen i forhold til, at egne behov tilgodeses og målet nås

Barnet kan have vanskeligheder inden for alle områder eller kun nogle af dem, fælles er dog, at man i den daglige undervisning og relation med barnet kan lave tiltag, der kan lette hverdagen for det enkelte barn.

At få en ide

At få en ide handler om, at barnet tager initiativ, enten fordi der er en opgave, der skal løses eller fordi barnet har fået en ide, som det gerne vil føre ud i livet.

Nogle børn har svært ved at få en ide, hvis de fx selv skal finde på et emne til en opgave. Andre har idemylder og får så mange ideer, at de skal have hjælp til at fokusere på den opgave, der vælges. Disse børn hjælpes bedst ved, at de på forhånd får givet et emne, så de ikke behøver frustreres over ikke at kunne finde et emne. Børnene har brug for ikke at få ret mange valg i løbet af en dag, da det giver anledning til mange frustrationer. Dette

2016

skyldes, at de har svært ved at overskue, hvilke konsekvenser de enkelte valg har for dem.

Løsningen, med at få et emne på forhånd, kan også bruges til de børn, der har idemylder. Disse børn hjælpes ved, at man som voksen hjælper dem med at holde fast i den ide, der vælges. Det er her vigtigt hele tiden at guide barnet i forhold til at holde fast og ikke hele tiden få nye ideer.

Planlægning og organisering

For børn med eksekutive vanskeligheder er det svært at planlægge og organisere en opgave. De har svært ved at overskue, hvordan man får begyndt på opgaven og, hvis opgaven er i flere led, eller der er flere opgaver på samme side, bliver de forvirrede og kommer ikke i gang. En måde at hjælpe på er, at man enten dækker det i opgaven der ikke arbejdes med, eller ved at opgaven klippes i stykker, så det kun er det, der skal bruges, der ligger foran eleven. Det er også vigtigt, at barnet hele tiden ved, hvordan man kommer videre i opgaven. Dette gøres ved at gennemgå opgaven med dem på forhånd, at de altid ved, hvem de kan få hjælp af, når det bliver svært, og at de ved den voksne kommer forbi og hjælper videre, hvis de går i stå.

Hvis der er tale om en projektopgave, hvor det ikke er faste opgaver, der er givet på forhånd, har jeg erfaring med, at lave et hold på tværs af årgangen, hvor alle arbejder med det samme emne. Gruppen har en fast voksen tilknyttet, og der er meget guidning. Modellen kan også bruges i udskolingen, hvor man skal lave et selvstændigt projekt. Her gennemgås strukturen for forløbet hver dag, og den voksne har overblik over, hvor hver enkelt er i processen og kan hele tiden hjælpe med at komme videre til næste del af projektet.

Kan udføre ideen under hensyntagen til omgivelsernes forventninger og krav

I skolen, SFO, sportsklub og mange andre steder stilles der store krav og forventninger til børn både fagligt og socialt. Har man eksekutive

vanskeligheder kan det være svært at leve op til alle de krav og forventninger. Det er ikke fordi barnet ikke vil, men fordi det er svært at sortere i dem. Mange forventninger og krav er ikke italesat, og ligger derfor implicit og det er svært, da børnene opfatter verden meget bogstaveligt, og har derfor svært ved at fange nuancer i sproget som fx ironi og ting, der ligger mellem linjerne. At aflæse andre folks kropssprog er også svært.

I forhold til arbejdet med børnene er det derfor vigtigt i at være tydelig, hvad forventes der, og hvilke krav er der. Det gælder også for ting, der sker hver dag. Det at komme ind fra frikvarter tænker man kan være et problem, men hvis man har overbliksvanskeligheder og samtidig let afledes, kan det være svært, når 300 eller flere børn kommer ind på samme tid. En fast struktur for, hvordan man kommer ind kan hjælpe. En struktur kan være, at barnet venter med at gå ind til sidst, hænger sin jakke op i garderoben og går ind og sætter sig på sin plads. Det tænker man, at børn da ved man skal gøre, men hvis man let afledes eller ikke kan skabe overblik, bliver man forvirret. Barnet kan blive så optaget af noget, der sker, så det slet ikke kommer ind i klassen eller blive så presset, at det kommer til at slå eller råbe af et andet barn.

Lege, der ikke har helt klare regler, er også vanskelige at indgå i, da der er mange uskrevne regler. Alle de ting, der forventes man selv at finde ud af ved at aflæse legekammeraternes kropssprog eller betoning, får børnene ikke med, og derfor bliver legen en udfordring. De kan blive beskyldt for ikke at overholde reglerne, eller ikke vil gøre det, der forventes af dem. Det er her vigtigt at fortælle klassen, hvordan man bedst kan hjælpe barnet i legen. En måde at gøre det er, at man fra starten af legen ved, hvilke regler, der er for legen og ændres legen undervejs, er det vigtigt at stoppe op og sikre, at alle er med på, hvilke regler der nu. Min erfaring er, at alle gerne vil hjælpe de børn, der har det svært, men at det er vigtigt at italesætte, hvad der er svært og, hvorfor det er svært.

2016

Kan vurdere og eventuelt justere i forhold til at egne behov tilgodeses og målet nås

Både i faglige og sociale sammenhænge kan det være svært for barnet at se, hvordan ting kan justeres. I social sammenhæng kan det handle om, at barnet ikke kan se sin egen andel i konflikter. De er ofte meget optaget af, at andre følger reglerne, men har svært ved at forholde sig til, at de selv bryder dem. De kan være meget rigide i forhold til regler, og derfor er det svært, hvis regler eller aftaler ændres. De kan ofte reglerne til fingerspidserne og håndhæver dem over for andre, men ser ikke, når de selv bryder dem. Det kan være en udfordring at gøre dem forståeligt, at de selv har brudt reglerne. Her kan man bruge rollespil eller tegne konflikten for dem hjælpe. De vil ofte kunne se, at reglerne overtrædes, og når der trækkes paralleller til den konflikt, de selv lige har været i, kan de se, hvad de selv har gjort. Det at have indsigt i egen rolle i konflikten betyder ikke nødvendigvis, at når de næste gang kommer i samme situation vil kunne bruge erfaringerne fra den tidligere konflikt til at justere i forhold til den nuværende. De har brug for at høre tingene mange gange for at kunne lave ændringer i forhold til deres egen deltagelse i at undgå eller løse konflikter.

Fagligt er det svært for dem at ændre tingene undervejs, men endnu sværere at gøre det, når de mener, de er færdig med opgaven. De kan have en tendens til at være sjuskede i deres faglige arbejde, og synes det er godt nok. Det kan for eksempel være at bruge lineal i matematik, det er godt nok bare at lave en streg eller at bruge viskelæder, når noget rettes, der kan bare skrives oveni.

Pauser

Børn med eksekutive vanskeligheder er hele tiden på arbejde og ofte på overarbejde. De har derfor brug for mange pauser i løbet af en dag. Disse pauser er vigtige at lægge ind i løbet af dagen, både i undervisningen, men for nogle børns vedkomne også i frikvarterne. Pauser i undervisningen kan

holdes på bestemte tidspunkter eller aftales i forhold til opgaven. Det kan f.eks. være, ”når du har lavet hertil, så er der ti minutters pause”. Der er forskel på, hvordan de enkelte børn holder pause. Nogle går eller løber en tur på skolen, andre finder iPad ‘en frem og spiller, mens andre igen læser eller hører musik. Fælles for dem er dog, at det er de små pauser i løbet af dagen, der gør, at de kan klare at være en del af folkeskolen. Nogle af børnene har brug for at holde frikvarterne for sig selv eller med få andre børn. De har brug for at være ”udenfor” det sociale fællesskab for at tanke op, så de kan komme tilbage og deltage i fællesskabet.

Fælles for alle mennesker er, at vi har brug for, så vidt muligt, at kende svaret på de ni hv-ord:

Hvad? Hvor? Hvem? Hvor meget? Hvordan? Hvor længe? Hvornår? Hvorfor? Hvad så?

Kender man svaret på de ni hv-ord, er man godt hjulpet på vej i at mestre en hverdag, der byder på udfordringer.

Dette var en kort fortælling om få af de tiltag, man kan gøre for børn, der er udfordret i deres skoledag.

Alle børn vil gerne gøre deres bedste og det er os som voksne, der skal tilrettelægge hverdagen, så det er muligt for dem at opnå det mål.